HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

30 iunie 2016 *

„Trimitere preliminară — Articolele 20 și 21 TFUE — Directiva 2004/38/CE — Articolul 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) — Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 — Articolul 12 — Drept de ședere al membrilor familiei unui cetățean al Uniunii — Căsătorie între un cetățean al Uniunii și un resortisant al unui stat terț — Acte de violență conjugală — Divorț precedat de plecarea cetățeanului Uniunii — Menținerea dreptului de ședere al resortisantului unui stat terț căruia i s-au încredințat copiii comuni cetățeni ai Uniunii”

În cauza C-115/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [Curtea de Apel (Anglia și Țara Galilor) (Divizia Civilă), Regatul Unit], prin decizia din 25 februarie 2015, primită de Curte la 6 martie 2015, în procedura

Secretary of State for the Home Department

împotriva

NA,

cu participarea:

Aire Centre,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta (raportor), președinte de cameră, și domnii A. Arabadjiev, J.-C. Bonichot, C.-G. Fernlund și S. Rodin, judecători,

avocat general: domnul M. Wathelet,

grefier: domnul K. Malacek, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 18 februarie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru NA, de A. Gonzalez, solicitor, de B. Asanovic, barrister, precum și de T. de la Mare, QC;

— pentru Aire Centre, de T. Buley, barrister, și de R. Drabble, QC, mandatați de L. Barratt, solicitor;

* Limba de procedură: engleza.

— pentru guvernul Regatului Unit, de V. Kaye și de M. Holt, în calitate de agenți, asistați de B. Kennelly și de B. Lask, barristers;

— pentru guvernul danez, de C. Thorning și de S. Wolff, în calitate de agenți;

— pentru guvernul olandez, de M. Bulterman și de C. Schillemans, în calitate de agenți;

— pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

— pentru Comisia Europeană, de M. Kellerbauer, de M. Wilderspin, de E. Montaguti și de C. Tufvesson, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 14 aprilie 2016,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 20 TFUE și 21 TFUE, a articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO 2004, L 158, p. 77, rectificări în JO 2004, L 229, p. 35, și în JO 2005, L 197, p. 34, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56), precum și a articolului 12 din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO 1968, L 257, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 11).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Secretary of State for the Home Department (ministrul de interne), pe de o parte, și NA, resortisant pakistanez, pe de altă parte, cu privire la dreptul de ședere al acesteia din urmă în Regatul Unit.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2004/38

3 Potrivit considerentului (15) al Directivei 2004/38:

„Este necesar să fie conferită o protecție juridică membrilor familiei în caz de deces al cetățeanului Uniunii, de divorț, de anulare a căsătoriei sau de încetare a unui parteneriat înregistrat. Cu respectul cuvenit vieții de familie și demnității umane, precum și în anumite condiții în scopul evitării abuzurilor, este necesar, prin urmare, să se ia măsuri care să asigure că, în asemenea situații, membrii familiei care își au deja reședința pe teritoriul statului membru gazdă își păstrează dreptul de ședere exclusiv pe bază individuală.”

4 Articolul 2 din această directivă, intitulat „Definiții”, prevede:

„În sensul prezentei directive:

1. prin «cetățean al Uniunii» se înțelege orice persoană având cetățenia unui stat membru;

2. prin «membru de familie» se înțelege:
(a) soțul;

[…]

3. prin «stat membru gazdă» se înțelege statul membru în care se deplasează un cetățean al Uniunii în scopul de a-și exercita dreptul la liberă circulație și ședere.”

5 Articolul 3 alineatul (1) din directiva menționată, intitulat „Destinatarii”, prevede:

„Prezenta directivă se aplică oricărui cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrilor familiei sale, conform definiției de la articolul 2 punctul 2, care îl însoțesc sau i se alătură.”

6 Articolul 7 alineatele (1) și (2) din aceeași directivă, intitulat „Dreptul de ședere pentru o perioadă mai mare de trei luni”, are următorul cuprins:

„(1) Toți cetățenii Uniunii au dreptul de ședere pe teritoriul altui stat membru pentru o perioadă mai mare de trei luni în cazurile în care:

(a) sunt lucrători care desfășoară activități salariate sau activități independente în statul membru gazdă sau

(b) dispun de suficiente resurse pentru ei și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii și dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă sau

(c)

— sunt înscriși într-o instituție privată sau publică, acreditată sau finanțată de către statul membru gazdă pe baza legislației sau practicilor sale administrative, cu scopul principal de a urma studii, inclusiv de formare profesională, și

— dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă și asigură autoritatea națională competentă, printr-o declarație sau o altă procedură echivalentă la propria alegere, că posedă suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii de familie, astfel încât să nu devină o povară pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în timpul perioadei de ședere sau

(d) sunt membri de familie care însoțesc ori se alătură unui cetățean al Uniunii care îndeplinește el însuși condițiile menționate la literele (a), (b) sau (c).

(2) Dreptul de ședere prevăzut la alineatul (1) se extinde asupra membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru, în cazul în care însoțesc ori se alătură cetățeanului Uniunii în statul membru gazdă, cu condiția ca cetățeanul Uniunii să îndeplinească condițiile menționate la alineatul (1) literele (a), (b) sau (c).”

7 Potrivit articolului 12 din Directiva 2004/38, intitulat „Păstrarea dreptului de ședere de către membrii de familie în eventualitatea decesului sau plecării cetățeanului Uniunii”:

„(1) Fără a aduce atingere dispozițiilor celui de-al doilea paragraf, decesul sau plecarea cetățeanului Uniunii din statul membru gazdă nu afectează dreptul de ședere al membrilor săi de familie care au cetățenia unui stat membru.

Înainte de a dobândi dreptul de ședere permanentă, persoanele în cauză trebuie să îndeplinească condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (1) literele (a), (b), (c) sau (d).

(2) Fără a aduce atingere dispozițiilor celui de-al doilea paragraf, decesul cetățeanului Uniunii nu atrage după sine pierderea dreptului de ședere al membrilor săi de familie care nu au cetățenia unui stat membru și care și-au avut reședința în statul membru gazdă în calitate de membri de familie timp de cel puțin un an înainte de decesul cetățeanului Uniunii.

Înainte de a dobândi dreptul de ședere permanentă, dreptul de ședere al persoanelor interesate rămâne supus obligației ca acestea să poată dovedi că desfășoară o activitate salariată sau independentă sau că au suficiente resurse pentru ele însele și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în timpul perioadei de ședere și că dețin o asigurare medicală completă, valabilă în statul membru gazdă ori că sunt membri ai unei familii constituite deja în statul membru gazdă de către o persoană care satisface aceste cerințe. Resursele suficiente sunt definite la articolul 8 alineatul (4).

Membrii de familie menționați mai sus își mențin dreptul de ședere exclusiv cu titlu personal.

(3) Plecarea cetățeanului Uniunii din statul membru gazdă sau decesul acestuia nu atrage pierderea dreptului de ședere pentru copiii săi sau pentru părintele care are custodia acestor copii, indiferent de cetățenie, atât timp cât aceștia își au reședința în statul membru gazdă și sunt înscriși într-o instituție de învățământ pentru a studia acolo, până la terminarea studiilor.”

8 Articolul 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38, intitulat „Păstrarea dreptului de ședere de către membrii de familie în caz de divorț, de anulare a căsătoriei sau de încetare a parteneriatului înregistrat”, prevede:

„Fără a aduce atingere dispozițiilor celui de-al doilea paragraf, divorțul, anularea căsătoriei sau încetarea parteneriatului înregistrat menționat la articolul 2 punctul 2 litera (b) nu atrag după sine pierderea dreptului de ședere al membrilor familiei unui cetățean al Uniunii care nu sunt resortisanți ai unui stat membru în cazurile în care:

(a) înainte de inițierea procedurilor judiciare de divorț, de anulare a căsătoriei sau de încetare a parteneriatului înregistrat, căsătoria sau parteneriatul înregistrat a durat cel puțin trei ani, din care cel puțin un an în statul membru gazdă sau

(b) prin acordul soților sau al partenerilor menționați la articolul 2 punctul 2 litera (b) ori prin hotărâre judecătorească, copiii cetățeanului Uniunii au fost încredințați soțului sau partenerului care nu are cetățenia unui stat membru sau

(c) acest lucru este justificat de situații deosebit de dificile, precum faptul de a fi fost victima violenței în familie în perioada în care căsătoria sau parteneriatul înregistrat era încă în vigoare sau

(d) prin acordul soților sau al partenerilor menționați la articolul 2 punctul 2 litera (b) sau prin hotărâre judecătorească, soțul ori partenerul care nu are cetățenia unui stat membru are dreptul de vizitare a copilului minor, cu condiția ca instanța judecătorească să fi hotărât că vizitele trebuie să aibă loc în statul membru gazdă și atât timp cât sunt necesare.

Înainte de a dobândi dreptul de ședere permanentă, dreptul de ședere al persoanelor interesate rămâne supus obligației ca acestea să poată dovedi că desfășoară o activitate salariată sau independentă sau că au suficiente resurse pentru ele însele și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii lor, precum și că dețin o asigurare medicală completă, valabilă în statul membru gazdă, ori că sunt membri ai familiei constituite deja în statul membru gazdă de către o persoană care îndeplinește aceste cerințe. Resursele suficiente sunt definite la articolul 8 alineatul (4).

Membrii de familie menționați mai sus își mențin dreptul de ședere exclusiv cu titlu personal."

9 Articolul 14 alineatul (2) din directiva menționată, intitulat „Păstrarea dreptului de ședere", prevede:

„Cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora au dreptul de ședere prevăzut la articolele 7, 12 și 13, atât timp cât îndeplinesc condițiile prevăzute de aceste articole.

[…]"

Regulamentul nr. 1612/68

10 Potrivit articolului 12 primul paragraf din Regulamentul nr. 1612/68:

„Copiii resortisantului unui stat membru care este sau a fost încadrat în muncă pe teritoriul unui alt stat membru sunt admiși în sistemul de învățământ general, la cursurile de ucenici și de formare profesională în aceleași condiții ca și resortisanții statului respectiv, dacă aceștia domiciliază pe teritoriul acelui stat."

Dreptul național

11 Din decizia de trimitere reiese că articolul 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38 a fost transpus în dreptul național prin articolul 10 din Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 [Regulamentul din 2006 privind imigrația în Spațiul Economic European, denumit în continuare „regulamentul din 2006"].

12 În special, în temeiul articolului 10 alineatul (5) din regulamentul din 2006, pentru a-și menține dreptul de ședere în caz de divorț, persoana interesată trebuie să îndeplinească anumite condiții, printre care aceea de a înceta să fie membru, fie al familiei unei persoane eligibile, fie al familiei unui resortisant al Spațiului Economic European (SEE) titular al unui drept de ședere permanent, la data divorțului.

13 În conformitate cu regulamentul din 2006, prin „persoană eligibilă" se înțelege un resortisant al SEE care are reședința în Regatul Unit în calitate de persoană aflată în căutarea unui loc de muncă, de lucrător salariat, de lucrător independent, de persoană autonomă din punct de vedere economic sau de student.

14 Din decizia de trimitere reiese de asemenea că, în dreptul național, dreptul derivat de ședere al părintelui unui copil care se află sub incidența articolului 12 din Regulamentul nr. 1612/68 este conferit de articolul 15 A din regulamentul din 2006, care prevede în esență:

„(1) O persoană (denumită în continuare «P») care nu este exonerată și care îndeplinește condițiile enunțate la alineatele (2), (3), (4), (4 A) sau (5) din prezentul regulament are drept de ședere în Regatul Unit atât timp cât îndeplinește condițiile relevante.

[…]

(3) P îndeplinește condițiile prevăzute la prezentul alineat în cazul în care:

(a) P este copilul unui resortisant al SEE (denumit în continuare «părintele resortisant al SEE»);

(b) P avea reședința în Regatul Unit în timp ce părintele resortisant al SEE avea reședința în Regatul Unit ca lucrător și

(c) P este școlarizată în Regatul Unit și era deja școlarizată în această țară în timp ce părintele resortisant al SEE se afla în Regatul Unit.

(4) P îndeplinește condițiile prevăzute la prezentul alineat în cazul în care:

(a) P are în grijă o persoană care îndeplinește condițiile enunțate la alineatul (3) (denumită în continuare «persoana relevantă») și

(b) persoana relevantă ar fi incapabilă să își continue educația în Regatul Unit în cazul în care P ar trebui să părăsească țara.

[…]”

Litigiul principal și întrebările preliminare

15 NA este resortisant pakistanez. În luna septembrie 2003, aceasta s-a căsătorit cu KA, resortisant german, iar cuplul s-a mutat, în luna martie 2004, în Regatul Unit.

16 Relația celor doi soți s-a deteriorat ulterior. NA a suferit mai multe acte de violență domestică.

17 În luna octombrie 2006, KA a părăsit domiciliul conjugal și în luna decembrie 2006 a părăsit Regatul Unit.

18 În timp ce avea reședința în Regatul Unit, KA a avut atât statutul de lucrător salariat, cât și statutul de lucrător independent.

19 Soții au avut două fiice, MA și IA. Acestea s-au născut în Regatul Unit, la 14 noiembrie 2005 și, respectiv, la 3 februarie 2007, și dețin cetățenia germană.

20 KA a susținut că a divorțat de NA printr-un „talaq” emis în Karachi (Pakistan) la 13 martie 2007. În luna septembrie 2008, NA a inițiat o procedură de divorț în Regatul Unit. Acesta a devenit definitiv la 4 august 2009. Cei doi copii i-au fost încredințați exclusiv lui NA.

21 MA și IA sunt școlarizate în Regatul Unit din luna ianuarie 2009 și, respectiv, din luna septembrie 2010.

22 Printr-o decizie adoptată în cadrul examinării unei cereri introduse de NA având ca obiect obținerea unui drept de ședere permanentă în Regatul Unit, autoritatea competentă în materie de ședere, ministrul de interne, a decis că NA nu beneficia de drept de ședere în Regatul Unit.

23 Acțiunea introdusă de NA împotriva acestei decizii a fost respinsă.

24 NA a sesizat Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Tribunalul Superior (Camera pentru imigrație și azil), Regatul Unit], care a examinat cele trei fundamente juridice invocate de NA în susținerea cererii sale de ședere pe teritoriul Regatului Unit.

25 În primul rând, această instanță a statuat că NA nu putea pretinde menținerea dreptului său de ședere în Regatul Unit în temeiul articolului 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38, pentru motivul că, la data divorțului, KA nu își mai exercita în acest stat membru drepturile conferite de tratate, această condiție reieșind din dispoziția menționată, precum și din Hotărârea din 13 februarie 1985, Diatta (267/83, EU:C:1985:67).

26 Întrucât a considerat că o astfel de condiție nu este totuși prevăzută pentru a se putea prevala în mod util de menținerea dreptului său de ședere în temeiul articolului 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38, NA a declarat apel împotriva deciziei respective, în această măsură, la instanța de trimitere.

27 În al doilea rând, Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Tribunalul Superior (Camera pentru imigrație și azil)] a statuat că NA beneficia totuși de un drept de ședere în Regatul Unit întemeiat pe dreptul Uniunii, pe de o parte în temeiul articolului 20 TFUE, astfel cum a fost interpretat de Curte în Hotărârea din 8 martie 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), iar pe de altă parte în temeiul articolului 12 din Regulamentul nr. 1612/68.

28 Ministrul de interne a declarat apel împotriva hotărârii Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Tribunalul Superior (Camera pentru imigrație și azil)] cu privire la acest aspect la instanța de trimitere. Astfel, recunoscând în același timp existența drepturilor de care MA și IA beneficiază în temeiul articolelor 20 și 21 TFUE în calitatea lor de cetățeni ai Uniunii, ministrul de interne, invocând în susținere Hotărârea din 10 octombrie 2013, Alokpa și Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645), apreciază că aceste drepturi ar fi încălcate numai dacă MA și IA ar avea „în fapt, obligația de a părăsi teritoriul Uniunii considerat în ansamblul său”, această condiție nefiind îndeplinită în speță, din moment ce copiii respectivi au dreptul de ședere în statul membru ai cărui cetățeni sunt, și anume Republica Federală Germania. În ceea ce privește dreptul de ședere întemeiat pe articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68, potrivit ministrului de interne, această dispoziție impune ca părintele cetățean al Uniunii să se afle pe teritoriul statului membru gazdă la data la care copilul și-a început studiile, condiția respectivă nefiind la rândul său îndeplinită în speță.

29 În al treilea și ultimul rând, Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Tribunalul Superior (Camera pentru imigrație și azil)], considerând, pe de o parte, că faptul de a-i refuza lui NA un drept de ședere în Regatul Unit i-ar obliga pe copiii săi, MA și IA, să părăsească împreună cu mama lor acest stat membru, întrucât i-au fost încredințați în exclusivitate, și, pe de altă parte, că o măsură de îndepărtare a acestor copii le-ar încălca drepturile conferite de articolul 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, a admis acțiunea formulată de NA în temeiul acestei dispoziții. Ministrul de interne nu a declarat apel împotriva acestei părți din decizie.

30 În aceste condiții, Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [Curtea de Apel (Anglia și Țara Galilor) (Secția civilă), Regatul Unit] a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Cetățeanul unui [stat] terț care este fost soț al unui cetățean al Uniunii trebuie să poată dovedi că fostul său soț exercita drepturi conferite prin tratat în statul membru gazdă la momentul divorțului lor pentru a-și păstra dreptul de ședere în temeiul articolului 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38?

2) Un cetățean al Uniunii Europene are, potrivit dreptului Uniunii, dreptul de ședere într-un stat membru gazdă în temeiul articolelor 20 [TFUE] și 21 TFUE în situația în care singurul stat din cadrul Uniunii în care cetățeanul are dreptul să aibă reședința este cel a cărui cetățenie o deține, dar există o constatare a unei instanțe competente potrivit căreia expulzarea cetățeanului din statul membru gazdă în statul membru a cărui cetățenie o deține ar încălca drepturile sale conferite de articolul 8 din [Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale] sau de articolul 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene?

3) Atunci când cetățeanul Uniunii la care se referă a doua întrebare este un copil, părintele căruia i-a fost încredințat în mod exclusiv copilul respectiv are un drept derivat de ședere în statul membru gazdă în cazul în care copilul ar trebui să își însoțească părintele la expulzarea acestuia din urmă din statul membru gazdă?

4) Un copil are drept de ședere în statul membru gazdă potrivit articolului 12 din Regulamentul nr. 1612/68 [în prezent articolul 10 din Regulamentul (UE) nr. 492/2011] dacă părintele copilului care este cetățean al Uniunii, care a fost angajat în statul membru gazdă, a încetat să aibă reședința în acest stat înainte de începerea studiilor de către copil în statul respectiv?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

31 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din Directiva 2004/38 trebuie interpretat în sensul că un resortisant al unui stat terț divorțat de un cetățean al Uniunii din partea căruia a suferit acte de violență domestică în timpul căsătoriei poate beneficia de menținerea dreptului său de ședere în statul membru gazdă, pe baza acestei dispoziții atunci când divorțul este ulterior plecării soțului cetățean al Uniunii din acest stat membru.

32 În temeiul articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din Directiva 2004/38, divorțul nu atrage după sine pierderea dreptului de ședere al membrilor familiei unui cetățean al Uniunii care nu sunt resortisanți ai unui stat membru în cazul în care „acest lucru este justificat de situații deosebit de dificile, precum faptul de a fi fost victima violenței în familie în perioada în care căsătoria sau parteneriatul înregistrat era încă în vigoare”.

33 Trebuie să se analizeze care sunt condițiile de aplicare a acestei dispoziții și în special dacă, atunci când, precum în cauza principală, un resortisant al unui stat terț a fost în timpul căsătoriei victima unor acte de violență domestică săvârșite de un cetățean al Uniunii de care a divorțat, acesta din urmă trebuie să locuiască în statul membru gazdă, în conformitate cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38, până la data divorțului pentru ca resortisantul respectiv să fie îndrituit a se prevala de articolul 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din această directivă.

34 Sub acest aspect, în ceea ce privește articolul 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din Directiva 2004/38, Curtea a statuat deja că, în cazul în care soțul cetățean al Uniunii părăsește statul membru gazdă pentru a se instala în alt stat membru sau într-un stat terț înainte de data inițierii procedurii judiciare de divorț, dreptul de ședere derivat al soțului resortisant al unui stat terț, în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Directiva 2004/38, încetează cu ocazia plecării soțului cetățean al Uniunii și, prin urmare, nu mai poate fi păstrat în temeiul articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din directiva menționată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 iulie 2015, Singh și alții, C-218/14, EU:C:2015:476, punctul 62).

35 Astfel, în asemenea împrejurări, plecarea soțului cetățean al Uniunii a determinat deja pierderea dreptului de ședere al soțului resortisant al unei țări terțe care a rămas în statul membru gazdă. Or, o cerere ulterioară de divorț nu poate avea ca efect renașterea acestui drept, în condițiile în care articolul 13 din Directiva 2004/38 se referă numai la „păstrarea” unui drept de ședere existent (a se vedea Hotărârea din 16 iulie 2015, Singh și alții, C-218/14, EU:C:2015:476, punctul 67).

36 În acest context, Curtea a statuat că soțul unui resortisant al unui stat terț, cetățean al Uniunii, trebuie să locuiască în statul membru gazdă, conform articolului 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38, până la data inițierii procedurii judiciare de divorț pentru ca respectivul resortisant al unui stat terț să se poată

prevala de păstrarea dreptului său de ședere în acest stat membru în temeiul articolului 13 alineatul (2) din directiva amintită (Hotărârea din 16 iulie 2015, Singh și alții, C-218/14, EU:C:2015:476, punctul 66).

37 Aceste considerații pot fi transpuse la împrejurările din cauza principală, în ceea ce privește interpretarea articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din Directiva 2004/38.

38 Astfel, este important să se țină seama de faptul că această dispoziție face parte din articolul 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38, așa încât dispoziția menționată trebuie să facă obiectul nu al unei interpretări autonome, ci al unei interpretări în lumina articolului 13 alineatul (2) primul paragraf însuși.

39 În această privință, trebuie amintit că, pentru a stabili domeniul de aplicare al unei dispoziții de drept al Uniunii, este necesar să se țină seama atât de termenii săi, cât și de contextul și de obiectivele sale (Hotărârea din 10 octombrie 2013, Spedition Welter, C-306/12, EU:C:2013:650, punctul 17).

40 Mai întâi, reiese din termenii utilizați atât în titlul, cât și în textul articolului 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38 că menținerea dreptului de ședere de care beneficiază, pe baza acestei dispoziții, membrii familiei unui cetățean al Uniunii care nu dețin cetățenia unui stat membru este prevăzută printre altele în caz de divorț și că, pe cale de consecință, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la această dispoziție, un asemenea divorț nu determină pierderea unui astfel de drept de ședere.

41 În continuare, în ceea ce privește contextul acestei dispoziții, articolul 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38 constituie o derogare de la principiul potrivit căruia nu toți resortisanții unor state terțe au dreptul de intrare și de ședere într-un stat membru în temeiul Directivei 2004/38, ci numai cei care sunt „membr[i] de familie”, în sensul articolului 2 punctul 2 din această directivă, ai unui cetățean al Uniunii care și-a exercitat dreptul la liberă circulație stabilindu-se într-un alt stat membru decât cel a cărui cetățenie o deține, un astfel de principiu fiind stabilit de jurisprudența constantă a Curții (a se vedea în special Hotărârea din 16 iulie 2015, Singh și alții, C-218/14, EU:C:2015:476, punctul 51).

42 Astfel, articolul 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38 vizează cazurile excepționale în care divorțul nu are drept consecință pierderea dreptului de ședere al resortisanților unor state terțe interesați, în temeiul Directivei 2004/38, atunci când, în urma divorțului lor, resortisanții menționați nu mai îndeplinesc condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (2) din această directivă și în special pe cea referitoare la calitatea de „membru de familie” al unui cetățean al Uniunii, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (a) din această directivă.

43 Trebuie adăugat că articolul 12 din Directiva 2004/38, care vizează în mod special menținerea dreptului de ședere al membrilor familiei în caz de deces sau de plecare a cetățeanului Uniunii, pe de o parte, prevede menținerea dreptului de ședere al membrilor familiei sale care nu dețin cetățenia unui stat membru numai în cazul decesului cetățeanului Uniunii, iar nu în cazul plecării sale din statul membru gazdă.

44 Pe de altă parte, trebuie să se constate de asemenea că, la adoptarea acestei directive, legiuitorul Uniunii s-a abținut să prevadă, în cazul plecării cetățeanului Uniunii din statul membru gazdă, o protecție specială, printre altele din cauza unor situații deosebit de dificile, pentru membrii familiei sale care nu dețin cetățenia unui stat membru, similară celei prevăzute la articolul 13 alineatul (2) litera (c) din Directiva 2004/38.

45 În sfârșit, în ceea ce privește finalitatea articolului 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38, această dispoziție răspunde obiectivului, enunțat în considerentul (15) al acestei directive, de a conferi o protecție juridică membrilor familiei în caz de divorț, de anulare a căsătoriei sau de încetare a unui

parteneriat înregistrat, adoptând în această privință măsuri care să asigure că, în asemenea situații, membrii familiei care au deja reședința pe teritoriul statului membru gazdă își păstrează dreptul de ședere exclusiv pe bază individuală.

46 În această privință, rezultă din geneza Directivei 2004/38, mai exact din expunerea de motive a Propunerii de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora [COM(2001) 257 final], că, în temeiul dreptului Uniunii anterior Directivei 2004/38, soțul divorțat putea fi privat de dreptul de ședere în statul membru gazdă.

47 În acest context, propunerea de directivă menționată precizează că dispoziția avută în vedere, devenită articolul 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38, urmărește să confere o anumită protecție juridică resortisanților din statele terțe al căror drept de ședere este legat de legătura familială reprezentată de căsătorie și care ar putea suferi din această cauză un șantaj constând în amenințarea cu divorțul și că o astfel de protecție este necesară numai în cazul unui divorț pronunțat irevocabil, din moment ce, în cazul unei separări în fapt, dreptul de ședere al soțului resortisant al unui stat terț nu este nicidecum afectat.

48 Rezultă din ceea ce precedă că, din modul de redactare, din contextul și din finalitatea articolului 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38 reiese că punerea în aplicare a acestei dispoziții, inclusiv dreptul întemeiat pe articolul 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din Directiva 2004/38, este subordonată divorțului persoanelor interesate.

49 Rezultă de asemenea că o interpretare a articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din Directiva 2004/38 potrivit căreia un resortisant al unui stat terț ar fi îndrituit să se prevaleze de dreptul întemeiat pe această dispoziție din moment ce soțul său, cetățean al Uniunii, a locuit în statul membru gazdă, în conformitate cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38, nu până la data inițierii procedurii judiciare de divorț, ci cel mai târziu până la data la care au avut loc actele de violență domestică contravine interpretării literale, sistematice și teleologice a articolului 13 alineatul (2) din Directiva 2004/38.

50 Astfel, în cazul în care, precum în cauza principală, un resortisant al unui stat terț a fost, pe durata căsătoriei sale, victima unor acte de violență domestică săvârșite de un cetățean al Uniunii de care a divorțat, acesta din urmă trebuie să locuiască în statul membru gazdă, în conformitate cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38, până la data inițierii procedurii de divorț pentru ca resortisantul menționat să fie îndrituit să se prevaleze de articolul 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din această directivă.

51 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din Directiva 2004/38 trebuie interpretat în sensul că un resortisant al unui stat terț divorțat de un cetățean al Uniunii din partea căruia a suferit acte de violență domestică în timpul căsătoriei nu poate beneficia de menținerea dreptului său de ședere în statul membru gazdă, în temeiul acestei dispoziții, atunci când inițierea procedurii judiciare de divorț este ulterioară plecării soțului cetățean al Uniunii din statul membru respectiv.

Cu privire la a patra întrebare

52 Prin intermediul celei de a patra întrebări, care trebuie analizată în al doilea rând, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68 trebuie interpretat în sensul că un copil și părintele resortisant al unui stat terț căruia i-a fost încredințat în exclusivitate copilul beneficiază de un drept de ședere în statul membru gazdă, în temeiul acestei dispoziții, într-o

situație, precum cea în discuție în litigiul principal, în care celălalt părinte este cetățean al Uniunii și a lucrat în acest stat membru, însă a încetat să aibă reședința acolo înainte de începerea de către copil a școlarizării în statul respectiv.

53 În conformitate cu articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68, copiii resortisantului unui stat membru care este sau a fost încadrat în muncă pe teritoriul unui alt stat membru sunt admiși în sistemul de învățământ general, la cursurile de ucenici și de formare profesională în aceleași condiții ca și resortisanții acestui din urmă stat membru, dacă aceștia domiciliază pe teritoriul statului membru respectiv.

54 Dreptul de acces la instruire în statul membru gazdă al copiilor lucrătorilor migranți, în temeiul acestei dispoziții, depinde astfel de stabilirea prealabilă a domiciliului copilului în cauză în statul membru gazdă, așa încât copiii care și-au stabilit domiciliul în statul membru respectiv în calitate de membri ai familiei unui lucrător migrant, precum și copiii lucrătorului migrant care locuiesc încă de la naștere în statul membru în care tatăl lor sau mama lor este sau a fost încadrat în muncă se pot prevala de dreptul de acces la instruire în acest stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 februarie 2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, punctul 45).

55 Articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68 urmărește în special să asigure copiilor lucrătorului resortisant al unui stat membru posibilitatea de a-și efectua și eventual de a-și finaliza școlarizarea în statul membru gazdă chiar dacă lucrătorul respectiv nu mai desfășoară o activitate salariată în acest din urmă stat (Hotărârea din 23 februarie 2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, punctul 51).

56 Astfel, după cum reiese chiar din modul de redactare a articolului 12 din Regulamentul nr. 1612/68, acest drept nu este limitat la copiii lucrătorilor migranți, ci se aplică și copiilor foștilor lucrători migranți. De aici rezultă, așadar, că dreptul copiilor la egalitate de tratament în ceea ce privește dreptul de acces la instruire nu depinde de împrejurarea că tatăl sau mama lor și-a menținut statutul de lucrător migrant în statul membru gazdă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 februarie 2010, Teixeira, C-480/08, EU:C:2010:83, punctul 50).

57 Pe de altă parte, Curtea a decis că dreptul de care beneficiază copiii în temeiul articolului 12 din Regulamentul nr. 1612/68 nu este subordonat dreptului de ședere al părinților lor în statul membru gazdă, această dispoziție impunând doar ca respectivul copil să fi locuit împreună cu părinții săi sau cu unul dintre aceștia într-un stat membru pe perioada în care cel puțin unul dintre părinți locuia în acest stat în calitate de lucrător (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 februarie 2010, Ibrahim și Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, punctul 40).

58 În această privință, recunoașterea dreptului copiilor foștilor lucrători migranți de a-și putea continua studiile în statul membru gazdă deși părinții lor nu mai au reședința în acest stat echivalează cu recunoașterea unui drept de ședere al acestora independent de cel atribuit părinților lor, un astfel de drept avându-și temeiul în articolul 12 sus-menționat (Hotărârea din 23 februarie 2010, Ibrahim și Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, punctul 41).

59 Rezultă astfel din jurisprudența Curții că articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68 nu impune, pentru ca un copil să poată beneficia de dreptul prevăzut de această dispoziție, ca părintele, fost lucrător migrant, să aibă în continuare reședința în statul membru gazdă la data la care copilul și-a început școlarizarea sau studiile și nici ca acest părinte să rămână prezent pe teritoriul statului membru menționat pe perioada acestei școlarizări sau a acestor studii.

60 Din decizia de trimitere reiese că, în speță, KA, soțul reclamantei din litigiul principal, a avut reședința în Regatul Unit în calitate de lucrător salariat sau de lucrător independent începând de la data sosirii cuplului în acest stat membru și până la data plecării lui KA din Regatul Unit, și anume pe întreaga perioadă cuprinsă între luna martie 2004 și luna decembrie 2006.

61 Reiese de asemenea din decizia de trimitere că MA și IA, fiicele cuplului, sunt născute în Regatul Unit și că trăiesc în acest stat membru de la naștere.

62 Astfel, în calitate de copii ai unui fost lucrător migrant care au de la naștere reședința în statul membru în care a fost angajat tatăl lor, MA și IA îndeplinesc condițiile necesare pentru a se prevala de articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68.

63 Prin urmare, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, copilul unui fost lucrător migrant care are de la naștere reședința în statul membru gazdă beneficiază, pe de o parte, de dreptul de a începe sau de a-și continua studiile în acest stat membru, în temeiul articolului 12 din Regulamentul nr. 1612/68, și, pe de altă parte, pe cale de consecință, de un drept de ședere întemeiat pe aceeași dispoziție. Faptul că părintele, fost lucrător migrant, are sau nu mai are reședința în statul membru menționat la data la care acest copil și-a început școlarizarea nu are nicio incidență în această privință.

64 În sfârșit, potrivit jurisprudenței Curții, dreptul de acces la învățământ implică un drept de ședere autonom pentru copilul unui lucrător migrant sau al unui fost lucrător migrant în cazul în care acest copil dorește să își continue studiile în statul membru gazdă, precum și un drept de ședere aferent în favoarea părintelui care asigură în fapt îngrijirea acestui copil (Hotărârea din 13 iunie 2013, Hadj Ahmed, C-45/12, EU:C:2013:390, punctul 46).

65 Astfel, în împrejurări precum cele în discuție în cauza principală, în care copiii beneficiază, în temeiul articolului 12 din Regulamentul nr. 1612/68, de dreptul de a-și continua școlarizarea în statul membru gazdă, în timp ce părintele căruia i-au fost încredințați riscă să își piardă dreptul de ședere, refuzul de a acorda părintelui menționat posibilitatea de a rămâne în statul membru gazdă pe perioada școlarizării copiilor săi ar putea fi de natură să îi priveze pe aceștia din urmă de un drept care le-a fost recunoscut de legiuitorul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 septembrie 2002, Baumbast și R, C-413/99, EU:C:2002:493, punctul 71).

66 Din decizia de trimitere reiese că, în speță, copiii i-au fost încredințați în mod exclusiv lui NA.

67 În consecință, în calitate de părinte care asigură îngrijirea efectivă a lui MA și a lui IA, NA beneficiază de asemenea de un drept de ședere în temeiul articolului 12 din Regulamentul nr. 1612/68.

68 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a patra întrebare că articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68 trebuie interpretat în sensul că un copil și părintele resortisant al unui stat terț căruia acest copil i-a fost încredințat în mod exclusiv beneficiază de un drept de ședere în statul membru gazdă, în temeiul acestei dispoziții, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în care celălalt părinte este cetățean al Uniunii și a lucrat în acest stat membru, însă a încetat să aibă reședința acolo înainte de începerea de către copil a școlarizării în statul respectiv.

Cu privire la a doua și la a treia întrebare

69 Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolele 20 și/sau 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că acestea conferă un drept de ședere în statul membru gazdă atât unui cetățean minor al Uniunii care are de la naștere reședința în acest stat membru a cărui cetățenie nu o deține, cât și părintelui resortisant al unui stat terț căruia i-a fost încredințat în mod exclusiv minorul respectiv în cazul în care persoanele interesate beneficiază de un drept de ședere în statul membru menționat în temeiul dreptului național sau al dreptului internațional.

70 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței constante a Curții, articolul 20 TFUE conferă oricărei persoane care deține cetățenia unui stat membru statutul de cetățean al Uniunii, care are vocația de a fi statutul fundamental al resortisanților statelor membre (a se vedea Hotărârea din 20 septembrie 2001, Grzelczyk, C-184/99, EU:C:2001:458, punctul 31, și Hotărârea din 8 martie 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, punctul 41 și jurisprudența citată).

71 Pe acest temei, Curtea a statuat deja că articolul 20 TFUE se opune unor măsuri naționale care au efectul de a-i priva pe cetățenii Uniunii de beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de statutul lor de cetățean al Uniunii (Hotărârea din 8 martie 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, punctul 42).

72 Criteriul referitor la privarea de esența drepturilor conferite de statutul de cetățean al Uniunii are un caracter foarte special, întrucât vizează situații în care, în pofida faptului că dreptul derivat privind dreptul de ședere al resortisanților țărilor terțe nu este aplicabil, un drept de ședere nu poate, în mod excepțional, să fie refuzat unui resortisant al unei țări terțe, membru al familiei unui cetățean al Uniunii, cu riscul de a nu respecta efectul util al cetățeniei Uniunii de care se bucură acesta din urmă, în cazul în care, ca o consecință a unui astfel de refuz, acest cetățean ar fi obligat, în fapt, să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblul său, privându-l astfel de beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de acest statut (a se vedea Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Dereci și alții, C-256/11, EU:C:2011:734, punctele 66 și 67).

73 În ceea ce privește o situație precum cea în discuție în cauza principală, trebuie, mai întâi, să se țină cont de faptul că, atât reclamanta din litigiul principal, cât și fiicele sale beneficiază de un drept de ședere în Regatul Unit în temeiul articolului 12 din Regulamentul nr. 1612/68, astfel cum s-a constatat la punctul 68 din prezenta hotărâre.

74 Or, prima condiție necesară pentru a putea pretinde un drept de ședere în statul membru gazdă în temeiul articolului 20 TFUE, astfel cum este interpretat de Curte potrivit Hotărârii din 8 martie 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), și anume că persoana interesată nu beneficiază de un drept de ședere în acest stat membru în temeiul dreptului derivat al Uniunii, nu este îndeplinită în speță.

75 În ceea ce privește articolul 21 TFUE, trebuie amintit că, în temeiul acestei dispoziții, dreptul de ședere pe teritoriul statelor membre este recunoscut oricărui cetățean al Uniunii „sub rezerva limitărilor și condițiilor prevăzute de tratate și de dispozițiile adoptate în vederea aplicării acestora”.

76 În special, astfel de limitări și condiții sunt cele prevăzute la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38 și includ, printre altele, pe aceea de a dispune de suficiente resurse pentru a nu deveni o povară pentru sistemul de asigurări sociale al statului membru gazdă în timpul șederii și de o asigurare medicală completă, în sensul articolului 7 alineatul (1) litera (b) din această directivă.

77 În această privință, Curtea a statuat deja că termenii „dispun” de resurse suficiente, care figurează la această dispoziție, trebuie interpretați în sensul că este suficient ca cetățenii Uniunii să aibă la dispoziție astfel de resurse, fără ca această dispoziție să cuprindă nici cea mai mică cerință în ceea ce privește proveniența acestora, ele putând fi furnizate, printre altele, de resortisantul unui stat terț (Hotărârea din 16 iulie 2015, Singh și alții, C-218/14, EU:C:2015:476, punctul 74).

78 În consecință, în măsura în care îndeplinesc condițiile stabilite de această directivă și în special de articolul 7 alineatul (1) din aceasta, fie ele însele, fie prin intermediul mamei lor, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere, în calitate de cetățeni germani, MA și IA pot să beneficieze de un drept de ședere în Regatul Unit, în temeiul articolului 21 TFUE și al Directivei 2004/38.

79 În sfârșit, Curtea a statuat că, în cazul în care articolul 21 TFUE și Directiva 2004/38 conferă un drept de ședere în statul membru gazdă resortisantului minor de vârstă fragedă al altui stat membru care îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (1) litera (b) din directiva menționată, aceleași dispoziții permit părintelui care asigură îngrijirea efectivă a acestui resortisant să locuiască împreună cu el în statul membru gazdă (a se vedea Hotărârea din 10 octombrie 2013, Alokpa și Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 29).

80 Astfel, Curtea a constatat că refuzul de a permite unui părinte, resortisant al unui stat membru sau al unui stat terț, care are în mod efectiv în întreținere un cetățean minor al Uniunii căruia articolul 21 TFUE și Directiva 2004/38 îi recunosc un drept de ședere să locuiască împreună cu acest cetățean în statul membru gazdă ar lipsi de orice efect util dreptul de ședere al acestuia din urmă, dat fiind că, pentru un copil de vârstă fragedă, a beneficia de dreptul de ședere implică în mod necesar ca acest copil să aibă dreptul de a fi însoțit de persoana în a cărei întreținere efectivă se află și, prin urmare, ca această persoană să fie în măsură să aibă reședința împreună cu el în statul membru gazdă pe durata acestei șederi (a se vedea Hotărârea din 19 octombrie 2004, Zhu și Chen, C-200/02, EU:C:2004:639, punctul 45, precum și Hotărârea din 10 octombrie 2013, Alokpa și Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 28).

81 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua și la a treia întrebare după cum urmează:

— Articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că nu conferă un drept de ședere în statul membru gazdă nici unui cetățean minor al Uniunii care are de la naștere reședința în acest stat membru a cărui cetățenie nu o deține și nici părintelui resortisant al unui stat terț căruia i-a fost încredințat în exclusivitate minorul respectiv în cazul în care aceștia beneficiază de un drept de ședere în acest stat membru în temeiul unei dispoziții a dreptului derivat al Uniunii.

— Articolul 21 TFUE trebuie interpretat în sensul că conferă cetățeanului minor al Uniunii menționat anterior un drept de ședere în statul membru gazdă în măsura în care îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere. Dacă situația se prezintă astfel, aceeași dispoziție îi permite părintelui căruia i-a fost încredințat efectiv acest cetățean al Uniunii să locuiască împreună cu el în statul membru gazdă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

82 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

1) Articolul 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE trebuie interpretat în sensul că un resortisant al unui stat terț divorțat de un cetățean al Uniunii din partea căruia a suferit acte de violență domestică în timpul căsătoriei nu poate beneficia de menținerea dreptului său de ședere în statul membru gazdă, în temeiul acestei dispoziții, atunci când inițierea procedurii judiciare de divorț este ulterioară plecării soțului cetățean al Uniunii din statul membru respectiv.

2) **Articolul 12 din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității trebuie interpretat în sensul că un copil și părintele resortisant al unui stat terț căruia acest copil i-a fost încredințat în mod exclusiv beneficiază de un drept de ședere în statul membru gazdă, în temeiul acestei dispoziții, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în care celălalt părinte este cetățean al Uniunii și a lucrat în acest stat membru, însă a încetat să aibă reședința acolo înainte de începerea de către copil a școlarizării în statul respectiv.**

3) **Articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că nu conferă un drept de ședere în statul membru gazdă nici unui cetățean minor al Uniunii care are de la naștere reședința în acest stat membru a cărui cetățenie nu o deține și nici părintelui resortisant al unui stat terț căruia i-a fost încredințat în exclusivitate minorul respectiv în cazul în care aceștia beneficiază de un drept de ședere în acest stat membru în temeiul unei dispoziții a dreptului derivat al Uniunii.**

   Articolul 21 TFUE trebuie interpretat în sensul că conferă cetățeanului minor al Uniunii menționat anterior un drept de ședere în statul membru gazdă în măsura în care îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere. Dacă situația se prezintă astfel, aceeași dispoziție îi permite părintelui căruia i-a fost încredințat efectiv acest cetățean al Uniunii să locuiască împreună cu el în statul membru gazdă.

Semnături